

СЕКЦІЯ 2

ЄВРОСТАНДАРТИ ВИКЛАДАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.147

Алейнікова М.Г.,
старший викладач кафедри іноземних мов
факультету міжнародної економіки і менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

***Анотація.** Сучасні тенденції світової інтеграції системи вищої освіти України зумовлюють високі вимоги до викладання у ВНЗ, застосування новітніх інтерактивних методів навчання. Автор проаналізував основні інтерактивні методи викладання фахової іноземної мови студентам економічних спеціальностей, дослідив літературні джерела, визначив основні переваги та недоліки їх використання. Стаття також містить результати експериментального дослідження ефективності застосування інтерактивних методів при викладанні фахової іноземної мови студентам економічних спеціальностей.*

***Ключові слова:** інтерактивні методи, фахова іноземна мова, економіка, співробітництво, кооперація, взаємодія, особистісно орієнтований підхід.*

***Аннотация.** Современные тенденции мировой интеграции системы высшего образования Украины обуславливают высокие требования к преподаванию в ВУЗах, применение новейших и интерактивных методов обучения. Автором были проанализированы основные интерактивные методы преподавания профессионального иностранного языка студентам экономических специальностей, определены основные преимущества и недостатки метода. Статья содержит результаты экспериментального исследования эффективности применения интерактивных методов при преподавании профессионально ориентированного иностранного языка студентам экономических специальностей.*

Ключевые слова: интерактивные методы, профессионально ориентированный иностранный язык, экономика, сотрудничество, кооперация, взаимодействие, личностно ориентированный подход.

Abstract. *Modern trends of Ukrainian higher education system world integration stipulate for increased requirements to teaching in higher education establishments and application of the new and interactive teaching methods. The author has analyzed the main interactive methods of teaching foreign language to economist students and determined the main advantages and disadvantages of the method. The article contains the results of the experiments on the study of some interactive methods' application peculiarities when teaching economic English to the students.*

Key words: *interactive methods, professional foreign language, economics, cooperation, interaction, personal approach.*

Завдяки стрімкому розвитку системи освіти та останнім тенденціям України до інтеграції в європейський освітній простір, українська система середньої та вищої освіти зазнає кардинальних змін. Для відповідності світовим вимогам вищої освіти в українських ВНЗ запроваджуються новітні методи й технології викладання, які забезпечують якісне навчання спеціалістів. За останні 5 років став актуальним інтерактивний підхід, при якому студент є не тільки об'єктом, а й суб'єктом навчання, що, власне, і зумовлює інтерактивність навчання. Інтерактивне навчання доцільно використовувати під час роботи зі студентами економічних спеціальностей, тому що творчий підхід і взаємодія студента та викладача — першооснови майбутньої професійної діяльності економістів. Отже, застосування інтерактивних методів при викладанні професійно спрямованої іноземної мови для студентів-економістів сприяє не лише підвищенню рівня знань іноземної мови, а й напрацюванню низки психологічних якостей, необхідних для фахівця в майбутньому.

Автором було поставлено за мету проаналізувати сутність поняття «інтерактивне навчання», літературу з питань цієї технології та визначити результативність методу за емпіричними даними, а також особливості сприйняття студентами цього методу на прикладі викладання професійно спрямованої іноземної мови в неможовому (економічному) вищому навчальному закладі.

Власне, вважаємо, що сама назва «інтерактивне навчання» є некоректною, оскільки навчання і так є активним процесом. Однак інтерактивне навчання, як й інші технології у цій сфері, вирізняється стійкістю, системністю, здатністю відтворюватися, ефективністю та стабільністю кінцевих результатів [3, с. 145]. У зв'язку із цим доцільним є дослідження проблеми інтерактивної організації навчального процесу. Теорію інтерактивних техноло-

гій вивчали О. Пометун, О. Пироженко, В. Бедерханова, В. Битянова, Н. Семергей, С. Крамаренко, Г. Сиротенко, Л.Павленко та ін. Інтерактивне навчання як специфічну освітню технологію у загальнодидактичному аспекті ґрунтовно досліджено О. Пометун та Л. Пироженко [6, с. 72]. Зазвичай науковці розглядають її в контексті особистісно орієнтованих технологій, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності та підвищену особистісну зацікавленість у вивченні нового, що й зумовлює інтелектуальне зростання особистості.

Є. Голант запропонував класифікувати чинні моделі навчання з виокремленням двох форм – активної та пасивної залежно від участі студентів у навчанні. Л. Пироженко дослідила таку класифікацію на більш глибокому рівні та включила до активної моделі навчання підвид – інтерактивне навчання як таке, що має свої закономірності й особливості [6, с. 14]. Тобто навчання з проявом активності кожного студента, а також їх «інтервзаємодія» у цьому процесі. Є. Мисечко дає визначення інтерактивному навчанню як такому, що зумовлює діалогічну взаємодію між студентом і викладачем у вивченні предмету [2, с. 13]. О. Пометун також поділяє цю точку зору [6, с. 44].

Отже, проаналізувавши тлумачення інтерактивного методу навчання вітчизняними авторами, можна зробити висновок, що цей напрямок сприймається позитивно та визнається більшістю авторів як досить гнучкий метод навчання, що визначає взаємодію викладача та студента на рівних умовах, сприяє активізації пізнавальної діяльності й зростанню рівня результативності вивчення предмету. Метод потребує творчого ставлення та високого професіоналізму викладача. Більшість авторів застерігають викладачів від частого застосування методу (рекомендовано 5–6 разів на місяць) у поєднанні з традиційними методами викладання.

Основи інтерактивного навчання базуються на положеннях американського філософа Дж. Дьюї, згідно з якими вивчення предмету проводиться у відносно невеликих групах (4–6 осіб), коли всі студенти об'єднані виконанням спільного завдання. Загальні цілі згуртовують, проте особиста відповідальність й індивідуальність у розв'язанні проблеми сприяють інтенсивному зростанню рівня знань, умінь і навичок студентів. У системі інтерактивного навчання проявляється система *пазлу* (Jigsaw), тобто кожен з учасників відіграє роль шматочка – *пазла*, виконує свої функції, за умов об'єднання яких можна досягти спільної мети [7, с. 179].

Під час виконання інтерактивних завдань можна виділити такі міні-модулі: установчо-мотиваційний (мотивація студентів до мовної діяльності, роз'яснення викладача, зацікавленість студентів у виконанні завдань), змістовно-пошуковий (визначення основних напрямків вирішення завдань – творчий етап, який може включати як роботу з оригінальними мовними джерелами, так і консультивання викладачем), системно-узагальнювальний (аналіз і систематизація результатів пошуку), оціночно-смісловий (визначення домінантного напрямку вирішення завдання, оптимального варіанта), адаптивно-перетворювальний (власне практична діяльність щодо вирішення завдання), контрольньо-рефлексорний (певна форма контролю та оцінювання отриманих результатів — презентація перед групою, виступ на конференції тощо) та духовно-естетичний — оцінювання роботи викладачем, оголошення подяки, виставлення оцінок та ін. [8, с. 301].

Для психологічного стимулювання ефективного навчання студентів варто дотримуватися таких рекомендацій: урахувати мотиви навчання, створювати позитивну атмосферу навчального процесу, використовувати суб'єктивний досвід студентів, сприяти створенню ситуації успіху, демонструвати можливість використання набутих знань у практичній діяльності, використовувати різноманітні методи навчання та форми організації навчального процесу.

Автор також вважає, що не варто використовувати лише інтерактивні технології навчання (О. Пометун та Л. Пироженко застерігають від неосмисленого захоплення «іграми заради самих ігор»), на занятті варто використовувати 1–2 інтерактивні вправи, адже мета використання інтерактивних технологій полягає в тому, щоб зацікавити студента і в такий спосіб підвищити рівень ефективності навчання. На жаль, деякі викладачі, аби показати високу педагогічну майстерність, використовують лише інтерактивні методи навчання, що не сприяє високій результативності навчання. Варто також враховувати психологічний аспект: українські студенти психологічно не готові до стовідсоткової взаємодії, це зумовлено специфікою їх шкільного виховання та психотипом. Отже, інтерактивне навчання необхідно «дозувати», упроваджувати поступово, постійно контролюючи цей процес.

Основні методи інтерактивного навчання, що широко застосовуються автором у викладанні іноземної мови студентам економічних спеціальностей, це: «мозковий штурм», або «мозкова атака»; «коло ідей», «мікрофон» (накопичення ідей з певної теми та їх критичне осмислення); «метод прогнозування або передбачен-

ня» (за дидактичним матеріалом підтвердити чи заперечити гіпотезу, сформулювати тему заняття); «дискусія», «кути», «ПРЕС-метод» (студенти аргументовано відповідають на певне дискусійне запитання, знаходять спільну думку); «тронування», або «асоціативний куш» (встановлення асоціативних зв'язків між окремими поняттями для узагальнення теоретичного матеріалу, підбиття підсумків щодо вивченої теми чи розділу; «бесіда за Сократом» (студенти ставлять проблемні запитання з актуальних проблем і шукають відповіді на них); «ділові ігри» (відтворюється поведінка і стиль роботи за фахом).

Розглянемо, як можна застосовувати методи інтерактивного навчання у викладанні іноземної мови студентам-економістам. Можливо застосовувати навчання у парах і використовувати це для перевірки та закріплення вивченого матеріалу (вправи у парах, коли один виконує, а інший перевіряє), «карусель» – форма організації учасників навчального процесу по двох колах із різноманітними завданнями для кожного кола або збільшенням рівня складності (перше коло працює над визначенням часової форми дієслів у реченнях, друге, відповідно, трансформує речення з активної форми в пасивну), робота в малих групах для вирішення спільних завдань. Виконання вправ у парах доцільно використовувати під час закріплення граматичного матеріалу, «карусель» є більш творчою формою і може застосовуватися для перевірки як граматичного, так і лексичного матеріалу за умови детального розроблення ключів до вправ. Інтерактивна форма може мати творчо-пошуковий характер, бути дискусійною, присвяченою актуальним проблемам. Наприклад, обговорення доречності запровадження страхування, тонкощів оподаткування тощо. З досвіду автора, високоефективним було заняття, на якому студенти дискутували з теми тіньового ринку та особливостей оподаткування спочатку в малих групах, а потім винесли свою дискусію на широке обговорення.

Іншим прийомом інтерактивної роботи зі студентами під час семінарських занять є «інтелектуальний штурм» — генерування понять, викликаних асоціативними зв'язками із цією темою, незалежно від того, наскільки віддаленими вони здаються на перший погляд. Це — ефективний спосіб уникнення почуття невпевненості студента в собі, що гальмує комунікативну активність. Така стратегія поведінки є досить мотивованою, оскільки цікаві й незвичайні асоціації наведені одними студентами, заохочують до участі інших, а це в цілому надає навчання творчого характеру. Автор проводив «інтелектуальний штурм» англійською мовою з

теми «Ways of reducing economic crisis consequences» і виявив, що протягом дискусії студентами було озвучено багато цікавих змістовних ідей.

Ще однією цікавою формою застосування методів інтерактивного навчання є *раунд* — одна з найпростіших форм залучення кожного учасника семінару до колективного обміну думками в поточній роботі над темою, усі студенти по черзі висловлюють свою точку зору протягом обмеженого часу щодо запропонованої проблеми чи поставленого питання. Особливо важливо в цьому випадку стежити за хронометражем. Викладач може заздалегідь запропонувати студентам підготувати повідомлення чи сформулювати точку зору з певних питань, або форма роботи може мати експромтний характер. Викладачем також використовувався метод раунду під час обговорення питань «Efficiency of economic reforms in Ukraine», «The role of Ukraine on the international economic market».

Різні інтерактивні методи навчання, такі як індивідуальна робота, спілкування в парах і малих групах, можуть поєднуватися в контексті однієї форми — *піраміди*, яка є багаторівневою формою організації взаємодії на семінарі. Розпочинається вона з виконання спільного для всієї групи завдання індивідуально (5 хвилин). На другому етапі студенти об'єднуються в пари, порівнюють свої записи, з'ясовують спірні питання, розробляють спільний варіант. Третій етап передбачає створення груп з 4–8 осіб у кожній, перед якими ставиться вже інше, більш складне завдання. Після завершення один представник від кожної групи озвучує результати колективної роботи на пленарному засіданні (вони також можуть бути представлені письмово на дошці). Цей метод потрібно запроваджувати поступово, бо він вимагає затрат часу та зусиль як викладача, так і студентів. Наприклад, при вивченні теми «Insurgance» студентам спочатку було запропоновано визначити переваги та недоліки сучасної системи страхування в Україні індивідуально, потім вони працювали в групах, які пізніше були об'єднані. Результатом роботи стала презентація найбільш цікавих точок зору щодо доцільності системи страхування в Україні, студенти опанували лексичний матеріал, і заняття сприяло їх особистісному розвитку як фахівців.

Розглянемо ще такий інтерактивний метод навчання, як *пазл* (Jigsaw). Викладач ділить студентів на групи та дає їм завдання, використовуючи будь-який метод. Завдання має загальну тему для вивчення (проблемна ситуація, окреме питання теми тощо). Застосовуючи методи синхронної або асинхронної комунікації,

студенти мають проаналізувати (структурувати) отримане завдання та розділити його на кілька підзавдань (від двох до чотирьох). Потім вони планують свою роботу й визначають, хто за що відповідає, тобто хто яку частину завдання виконує.

Подальша робота будується за таким планом: спілкування експертів (налагодження контактів між відповідальними за питання, обговорення стратегії пошуку рішення, обмін досвідом), пошук й аналіз інформації (індивідуальна робота, збір інформації, детальне вивчення питання), тренування експертів (спільна робота, робота з так званими незалежними експертами, вироблення остаточного варіанта презентації), загальний збір групи (презентація у своїй групі). Використовуючи ресурс комп'ютерної мережі, подібні заходи зручніше проводити як спілкування студентів шляхом використання спільних списків розсилки (можна передавати і текстові матеріали, і презентації в PowerPoint) або у вигляді мультимедійних телеконференцій (відеоконференцій). Заключною стадією є аналіз результатів, обговорення та оцінювання роботи підгрупи в цілому. Треба відзначити внесок кожного у спільну справу, вдалося спрацюватися з командою чи ні, також обговорюється метод навчального процесу (наскільки зручно було спілкуватися студентам один з одним, чи все було зрозуміло тощо).

Отже, підсумовуючи вищесказане, відзначимо, що були проаналізовані основні види інтерактивних методів навчання та визначені їхні переваги й недоліки запровадження. Перевагами методів є те, що вони сприяють особистісному розвитку студента, підвищують зацікавленість у вивченні предмета, розвивають творчі здібності та сприяють розвитку навичок колективної роботи й взаємодії, вкрай необхідних для майбутніх фахівців. Недоліками є деякі особливості психологічного несприйняття методу студентами, неготовність викладачів «відійти» від традиційної системи викладання, а також надмірне «захоплення» інтерактивністю, коли в гонитві за застосуванням новітніх методів викладач втрачає зв'язок з аудиторією.

Автором було поставлено завдання запровадити кооперативне навчання під час вивчення окремих тем студентами 2 курсу фінансово-економічного факультету ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». В експерименті взяли участь 54 особи. 2 групи вивчали тему за традиційною методикою, з опрацюванням матеріалів підручника, виконанням вправ, написанням тестів. Інші 2 групи вивчали тему за методикою *пазлу (Jigsaw)*. Наприкінці вивчення теми викладач про-

аналізував рівень знань студентів лексики та граматики і виставив підсумкові оцінки. Отримані результати наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ,
ЯКІ ВИВЧАЛИ ТЕМУ ЗА СТАНДАРТНОЮ МЕТОДИКОЮ
ТА В КООПЕРАТИВНОМУ НАВЧАННІ**

	Середній бал, отриманий за написання тесту	% засвоєння лексичного матеріалу теми	% засвоєння граматичного матеріалу теми	Середній бал за тему
Стандартна методика	3,98	70,11	73	4,11
Методика з використанням інтерактивного методу навчання <i>пазл</i>	4,25	91	75,4	4,67

Отже, студенти, які навчалися з використанням інтерактивних методів навчання, показали кращі результати, ніж студенти, які навчалися за традиційною методикою. Кращі результати були виявлені також при засвоєнні лексичного та граматичного матеріалу і в підсумковій оцінці за тему. Спостерігається незначна відмінність у якості засвоєння студентами граматичного матеріалу. Це можна пояснити тим фактом, що здебільшого інтерактивні методи навчання спрямовані на набуття мовленнєвих навичок. Тестування граматичних знань проводилося в письмовій формі, відмінність результатів незначна. Проте спостерігаємо розбіжність у 20% під час вивчення лексичного матеріалу, що яскраво підкреслює важливість застосування інтерактивних методів навчання для активізації пізнавальної діяльності та підвищення результативності навчання в цілому.

Висновки. Інтерактивні методи навчання є прогресивними у викладанні іноземних мов. Цю методику варто застосовувати особливо під час вивчення фахової іноземної мови, зокрема, студентами економічних спеціальностей. Дослідженням методики займалися вітчизняні вчені (особливо в контексті підписання нашою країною Болонської декларації), які позитивно сприймають її, проте застерігають від постійного й тотального використання. Інтерактивні методи навчання розвивають творчість, самостійність і водночас уміння співпрацювати, сприяють активізації пі-

знавальної діяльності. Не всі українські студенти на початку навчання у ВНЗ психологічно готові до цих методів, тому викладачеві потрібно враховувати індивідуальні особливості студентів при впровадженні інтерактивних методів навчання. Ці методи є досить трудомісткими, тому що потребують значної підготовки як з боку викладачів, так і студентів. Проведені дослідження підтверджують високу результативність інтерактивних методів навчання студентів економічних спеціальностей фахової іноземної мови, зокрема щодо активізації пізнавальної діяльності та мотивації.

Література

1. Жук А.И. Деятельностный подход в повышении квалификации: активные методы обучения / А.И. Жук, Н.Н. Кашель // Сб. работ международной научно-практической конференции 26 сентября 1994 г., г. Минск. — Мн.: ИПКиПРРиСО, 1994. — С. 45 — 48.
2. Мисечко О.Є. Інтерактивні технології як засіб демократизації навчального процесу у ВНЗ. / О.Є. Мисечко // Організація навчально-виховного процесу у ВНЗ України. — Випуск 9. — 2009. — С. 34–38.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студентов пед. вузов и системы квалификации пед. кадров / сост. Е.С. Полат и др. — М.: Издат. центр «Академия», 2005. — 272 с.
4. Овчаренко Л.Г. Развитие кооперативных умений в многонациональной группе / Л.Г. Овчаренко, Т.А. Богачёва // Материалы IV Междунар. науч.-прак. конф. «Русский язык и литература. Проблемы изучения и преподавания в школе и вузе». — К., 2006. — С. 361–364.
5. Побірченко Н. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій / Н. Побірченко, Г. Коберник // Початкова школа. — 2004. — № 10. — С. 8–10.
6. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко // К.: А.С.К., 2006. — 192 с.
7. Kagan S. Cooperative Learning / S.Kagan // Resources for Teachers, Inc. — 1999. — 290 p.
8. Walter C. Parker. Educating the Democratic Mind / Walter C. Parker // — State University of New York, 1996. — 381 p.

УДК 37.091.3:811.161.2'243

Бедько І. В.,
викладач кафедри української